

Болбас, В. С. Асветніцка-маральныя ідэі Кірылы Тураўскага / [В. С. Болбас] // Беларускае Асветніцтва: вопыт тысячагоддзя : матэрыялы міжнароднага кангрэса (Мінск, 20—21 кастрычніка 1998 г.) / Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя М. Танка ; рэдкалегія: Васілевіч У. А. [і інш.]. — Мінск : БДПУ імя М. Танка, 1998. — Кн. 2. — С. 80—83.

АСВЕТНІЦКА-МАРАЛЬНЫЯ ІДЭІ КІРЫЛЫ ТУРАЎСКАГА

З надзвычай багатай спадчыны Кірылы Тураўскага хацелася б засяродзіць увагу на духоўна-асветніцкай, бо як ўяўляецца, менавіта яна ляжала ў аснове творчых пошукаў і практычнай дзейнасці мысліцеля. Само хрысціянства ў час з'яўлення і распаўсюджвання на землях Бацькаўшчыны ў якасці асноўнай мела функцыю вучыцельную, з апорай і арыентацыяй на духоўны бок быцця і, як слухна адзначаюць даследчыкі, з'яўлялася маральна-рэлігійнай школай чалавецтва. Прычым падмуркам удасканалення духоўнага свету кожнай асобы і грамадства наогул бачылася развіццё пісьменнасці, асветы. У той далекі час тураўскага настаўніка хвалявала тое, што пісьменнасць, асветы станавіліся прывілеяй толькі асобных саслоўяў. Ён празорліва прадбачыў, што на шляху грамадскага ўладкавання веды аднолькава патрэбны ўсім без выключэння людзям.

У першую чаргу св.Кірыл бачыў у кнігах сродак маральна-духоўнага ўдасканалення асобы. На яго думку, кнігі якраз і пісаліся дзеля чалавечага ўратавання. Менавіта яны з'яўляюцца адным з найгалоўнейшых вытокаў «сердечнага разума» (дабрадзейнасці). Як чалавечае цела не можа жыць без ежы, так і яго душа павінна пастаянна сілкавацца «словесамі» Свяшчэнных кніг.

Ва ўяўленні Кірыла самастойнае асэнсаванне кніжнай мудрасці – гэта досыць няпростая справа. Яе засваенне павінна быць арганізавана ўзважна, без залішняй спешкі. Чытаць трэба ўдумліва, са шчырай верай, бо толькі тады можа прыйсці належнае разуменне прачытанага. Хацеў таго асветнік ці не, але яго парады «з разуменнем» учытвацца ў змест біблейскіх кніг, закладвалі ўласнатворчы пачатак, які супярэчыў тагачаснай традыцыі.

Прапаведнік перасцярагае, што побач з дасканалымі кнігамі, вышэйшай з якіх з'яўляецца Евангелле, існуюць і заганныя – «халдейскія кошуны, еллінскія басні», якія перашкаджаюць чалавеку стаць на праведны шлях. У сеці такіх кніг пападаюць людзі, недастаткова падрыхтаваныя, у якіх розум знаходзіцца ў дрымоце, а асновы веры недастаткова трывалыя. А праведнікі з цвярозым розумам могуць чытаць і такія кнігі, з дапамогай якіх «беси прывабліваючы беседуюць», бо падрыхтаваныя людзі ў стане адрозніць богамудрасць ад сатаіпнскай павуціны.

Як бачым, тураўскі кніжнік у сваіх поглядах не толькі дапускаў крытыцызм мыслення, але нават лічыў такі ўзровень развіцця розуму ў якасці адной з найважнейшых умоў далучэння чалавека да ісціны, добрачыннага жыцця. Такім чынам, Кірыл міжволі адыходзіў ад інтэнцыі ідэй сваёй эпохі, якія

не дапускалі ўласнадумства.

Асноўнае прызначэнне чалавечай мудрасці, на думку свяціцеля, – уратаванне душы. Адбыцца яно можа толькі пры набліжэнні да Бога, які з'яўляецца ідэалам духоўнай дасканаласці для кожнага чалавека. Творца Сусвету дакладна ведае шляхі, якія вядуць да дасканаласці асобы. Зведаць гэтыя шляхі можна, толькі пазнаўшы сутнасць Бога. Але паводле перакананняў св.Кірыла, як ідэал ён недасягальны да людзей. У той жа час зямны чалавек можа пазнаць пэўныя якасці Бога праз асобныя яго тварэнні. І гэта дазволіць кожнаму ў пэўнай ступені наблізіцца да ідэальна-боскіх маральных каштоўнасцей. Кірыл Тураўскі ўказвае асноўны шлях такога набліжэння. Гэта спасціжэнне богамудрасці, удасканаленне ўласнага розуму і ўмацаванне веры.

Скіраваўшы свае веды, розум і мудрасць на маральна-духоўнае развіццё, кожны чалавек можа ўвайсці ў Нябеснае Царства, і тады грамадства наблізіцца да найбольш дасканаллага яго ўладкавання. Больш таго, асветнік спрабуе пераканаць у тым, што амаральны, бездухоўны чалавек не можа быць мудрым. А недасканалы розум, на думку настаўніка, гэта прамы шлях да духоўнага жабрацтва, заганнага жыцця.

Кніжнік цвёрда верыць у бязмежную сілу розуму. Апавядаючы аб траістасці прыроды чалавека, ён засяроджвае ўвагу на тым, што, акрамя духу і цела, ёсць яшчэ разумная душа – розум. Гэта дае падставу Кірылу сцвярджаць, што «душа умородительна». Вось чаму, дзякуючы розуму, чалавек можа ўзняцца да вяршынь духоўнай дасканаласці, арганізаваць жыццё ў строгай адпаведнасці з найважнейшым маральным законам, пазбавіцца спакуслівых заганных дзеянняў і ўчынкаў.

Тураўскі Златаслоў цесна звязвае чалавечую мудрасць з выкананнем асноўных пастулатаў хрысціянскай этыкі. Ён усямерна імкнецца растлумачыць людзям неабходнасць набыцця адпаведных ведаў як абавязковай умовы на шляху іх маральна-духоўнай дасканаласці. Прапаведчык папярэджвае, што няведанне этычных патрабаванняў не толькі не можа быць апраўданнем адхілення ад іх чалавечых паводзін, а, наадварот, абцяжарвае адказнасць кожнага за ўласныя ўчынкі. Растлумачвае ён гэта даволі проста. Людзі, якія ўсведамляюць ганебнасць сваіх паводзін, маюць магчымасць пакаяцца і не паўтараць іх у далейшым. Тыя ж, хто свае ўчынкі нават самі перад сабой апраўдваюць ўласнай недасведчанасцю, не могуць прынеці да пакаяння і, згодна Свяшчэннага Пісання, такія грахі не даруюцца. Такім чынам, Кірыл Тураўскі пераканаўча паказвае, што грэх абавязаны неразумнасці як асноўнай крыніцы свайго з'яўлення і прыдатнай глебе для далейшага сілкавання.

У сваіх творах прапаведнік акцэнтуюе таксама ўвагу на тым, што, з аднаго боку, недахоп розуму прыводзіць да заганаў, а з іншага – і яго развіццё ў адрыве ад веры можа спакусіць чалавека да самавольства, ганарліўства і іншых маральна-духоўных нядугаў. «Познающий разум» асветнік уяўляе як сапраўды свабодны розум. Але хоча, каб ён быў скіраваны не на дылему далучэння да

дабра ці зла, а на свабодны выбар пэўных шляхоў, якія вядуць толькі да добра.

У проціборстве сіл добра і зла яшчэ выразней праяўляецца значнасць ролі кожнага чалавека ва ўласным удасканаленні і гарманізацыі грамадскіх адносін. На думку тураўскага кніжніка, імкненне да такога ўдасканалення павінна быць сфарміравана ў кожнага прадстаўніка людской супольнасці. Ён засяроджвае ўвагу на тым, што чалавек ёсць адно з найвышэйшых тварэнняў Усявышняга. Кожны індывід павінен усведамляць сваю значнасць і высокую місію ў зямным «тварным жыцці».

Кірыл Тураўскі быў перакананы, што калі б чалавек ведаў сваю сутнасць і наблізіўся б да пазнання Бога, то існавала б рэальная магчымасць сапраўднай усеабдымнай чысціні ва ўсіх праявах жыцця. Такім чынам, і ў гэтым выпадку асветнік падводзіць да ўсведамлення ведаў і адукаванасці як падмурку маральнага ўдасканалення кожнай асобы і ўсяго грамадства наогул. Пры гэтым айчынны Златавуст падкрэсліваў, што навучанне ўяўляе сабой надзвычай важную, але вельмі складаную справу. Выніковасць гэтай дзейнасці ў многім залежыць ад саміх навучэнцаў, кожны з якіх павінен глыбока ўсвядоміць кніжныя тэксты. І як ні цяжка ўнікнуць у сэнс напісанага, яшчэ цяжэй, нават поўнасьцю ўразумеўшы тэкст, даходліва растлумачыць гэта іншым. Настаўнік павінен праяўляць тактоўнасць, настойлівасць і цярдлівасць. Атрыманыя ж веды прывядуць да дабрачыннага жыцця. А ўсё гэта вялікі асветнік аб'ядноўваў у паняцце «служэнне Богу», у чым бачыў сэнс існавання і прызначэння чалавека.